

Prawo do ziemi w przestrzeni miejskiej Ameryce Łacińskiej

Joanna Maria Trybowska

Instytut Studiów Iberyjskich i Iberoamerykańskich
Uniwersytet Warszawski

Krótką charakterystyka obszaru

Definicja według słownika PWN

- Ameryka Łacińska,
- *region w Ameryce, rozciągający się od granicy Stanów Zjednoczonych z Meksykiem na północy po Ziemię Ognistą na południu.*
- Obejmuje 34 niepodległe państwa oraz 12 terytoriów zależnych, będących posiadłościami Stanów Zjednoczonych, Wielkiej Brytanii, Francji i Holandii. Państwa Ameryki Łacińskiej to w większości były posiadłości hiszpańskie (Ameryka Centralna, Meksyk, większość Antyli i Ameryka Południowa bez Brazylii), portugalskie (Brazylia) oraz brytyjskie, francuskie i holenderskie (część Antyli). **Powierzchnia 20 635 tysięcy km² (ok. 1/7 powierzchni lądów)**, ok. 495 mln mieszkańców. Ameryka Łacińska jest zróżnicowana geograficznie, gospodarczo, politycznie, ludnościowo i kulturowo; dzieli się na kilka subregionów geograficzno-gospodarczo-politycznych: Meksyk, Ameryka Centralna, kraje andyjskie (Wenezuela, Kolumbia, Ekwador, Peru, Boliwia, Chile), kraje La Platy (Argentyna, Urugwaj, Paragwaj), Brazylia oraz region karaibski (Antyle i Gujana — region), traktowany ostatnio jako całkowicie odrębna strefa, należąca do Ameryki Łacińskiej na zasadzie federacyjnej (Ameryka Łacińska i Karaiby); **wyodrębnia się też 3 wielkie strefy kulturowe: hispanoamerykańską, brazylijską i karaibską.**

Definicja miasta

- Istnieje wiele definicji „miasta”. Termin „miasto” może oznaczać jednostkę administracyjną lub określone skupienie ludności. Czasami rozróżnienia się miasteczka i miasta, przy czym te pierwsze są mniejsze (przykładowo 10000-50000 mieszkańców), a drugie większe (powyżej 50000 mieszkańców). „Miasto” może również bardziej ogólnie odnosić się do miejskiego stylu życia oraz szczególnych cech kulturowych lub społecznych, a także miejsc funkcjonalnych związanych z działalnością zarobkową i wymianą gospodarczą.

„Miasto” może też oznaczać dwie odmienne rzeczywistości:

- miasto de iure – miasto administracyjne oraz miasto faktyczne – większą aglomerację społeczno-gospodarczą. Miasto de iure odpowiada w znacznym stopniu miastu historycznemu, posiadającemu wyraźne granice dla handlu i obrony oraz jasno określone centrum miasta.
- Miasto faktyczne odpowiada realiom fizycznym lub społeczno-gospodarczym, które określono zgodnie z definicją morfologiczną lub funkcjonalną.

Inne charakterystyki miasta

- Miasta są istotnymi siłami napędowymi gospodarki, będąc miejscami spotkań, kreatywności i innowacji oraz ośrodkami usług świadczonych na rzecz otaczających je obszarów. Ze względu na gęstość zaludnienia miasta mają ogromny potencjał oszczędności energii i przekształceń w kierunku gospodarki niskoemisyjnej.

Porządane cechy idealnego miasta przyszłości:

- ● miejsca zaawansowanego postępu społecznego z wysokim poziomem spójności społecznej, społecznie zrównoważonym mieszkalnictwem, usługami socjalnymi i zdrowotnymi oraz ogólnodostępnym szkolnictwem;
- ● platformy procesu demokratycznego, dialogu kulturowego i różnorodności kulturowej;
- ● miejsca rewitalizacji przyrodniczej, ekologicznej i środowiskowej;
- ● miejsca atrakcji i lokomotywy wzrostu gospodarczego.

Zmiany demograficzne prowadzą do szeregu wyzwań odmiennych dla różnych miast takich, jak:

- starzenie się społeczeństwa,
- kurczenie się miast
- gwałtowne rozrastanie się miast/przedmieść

W przypadku Ameryki Łacińskiej możemy mówić o tak zwanej makrocefalia urbana – jest to ogromny, niczym nie pohamowany rozrost stolicy. Przykładem takiej tendencji jest na przykład Miasto Meksyk.

Największy stopień urbanizacji

- Obecnie około 70% mieszkańców tego regionu mieszka w miastach. W Ameryce Łacińskiej znajduje się ponad dwadzieścia metropolii powyżej jednego miliona mieszkańców. Wśród tych dwudziestu miast są też molochy należące do największych miast świata: miasto Meksyk, Sao Paulo, Rio de Janeiro i Buenos Aires.

Główne przyczyny sporów o prawo do ziemi w regionie

- Konflikty między osobami, które zamieszkują a prywatnymi właścicielami terenów
- Konflikty między mieszkańcami danego terenu a rządem
- Konflikty w których biorą udział siły paramilitarne
- Problem dziedziczenia ziemi przez kobiety
- Problemy związane z klęskami naturalnymi

W 2014 roku w Ameryce Łacińskiej i regionie ponad 4 miliony osób zostało zmuszonych do zmiany miejsc zamieszkania

Dane pochodzą z raportu:

https://www.suelourbano.org/wp-content/uploads/2017/08/2017-report-urban-land-conflicts-suelo-urbano_spread.pdf

Organizacji walczących o prawo do własności ziemi wśród nich Habitat for humanity i projekt Solid Ground.

W ramach tej liczby (4 285 745) należy wspomnieć o:

- 272 321 osobach przymusowo przesiedlonych na Haiti, które częściowo były ofiarami trzęsienia ziemi w 2010 roku.
- Ludzie, którzy zostali przesiedleni w Kolumbii w czasie konfliktu między rządem, opozycją i handlarzami narkotyków -> w czasie trwającego przez kilka dekad konfliktu zmuszono do przesiedlenia się prawie 4 miliony osób

W Brazylii około 250 000 osób musiało się w ostatnich latach przeprowadzić

Powodem były przygotowania do Igrzysk Olimpijskich oraz Mistrzostw Świata (2014 rok).

Przesiedlenia miały miejsce głównie w tych rejonach, gdzie koszt ziemi nagle wzrósł oraz tam, gdzie położenie danego terenu było atrakcyjne logistycznie na przykład w okolicy stadionów i innych obiektów sportowych, blisko lotniska, czy ważnych atrakcji turystycznych.

W miejscach tych rozbudowywano infrastrukturę, ale również prowadzono prace dla inwestorów prywatnych. Do przesiedleń dochodziło często, mimo, że sytuacja prawna tych ziem była uregulowana.

Honduras - Tegucigalpa

W latach pięćdziesiątych przedmieścia miasta zostały nieformalnie zasiedlone. Wiele osób przeniosło się tam tworząc swoje domy i prężną lokalną społeczność.

Uzyskanie prawa do ziemi w Hondurasie jest problemem w związku z bardzo rozbudowaną biurokracją. Osoby, które zamieszkiwały te tereny są też często osobami słabo wykształconymi i nie posiadającymi dużych środków finansowych.

Honduras - Tegucigalpa

Wiele rodzin żyło na tych terenach przez wiele lat. Tereny okazały się być atrakcyjne dla deweloperów wraz z rozwojem miasta.

Wiele z firm deweloperskich ustaliło, które z terenów nie mają uregulowanej sytuacji prawnej i rozpoczęło legalizację swoich inwestycji na tych terenach.

Do zasiedzenia rodzin, które zamieszkiwały na tych terenach od lat pięćdziesiątych dochodziło po 10 latach. Wystarczyło wystąpić o potwierdzenie prawa do ziemi.

Kolumbia

Wiele rodzin zamieszkujących na terenach wiejskich lub w niewielkich miasteczkach zostało wysiedlonych z zamieszkiwanych terenów przez przedstawicieli wpływowych elit i zmuszonych do osiedlenia się na terenach przedmieść.

W wielu przypadkach osoby te przez wiele pokoleń pracowały na roli i nie były się w stanie przystosować do życia w mieście. Ich sytuacja materialna w wielu przypadkach uległa znacznemu pogorszeniu.

Rio de Janeiro, Brazylia

77 000 osób zostało przesiedlonych z faveli da Mare w Rio de Janeiro. 700 rodzin przesiedlono, gdyż tereny na których zamieszkiwali stały się atrakcyjne dla deweloperów przed Mistrzostwami Świata oraz Igrzyskami Olimpijskimi.

Przymusowe przesiedlenia tłumaczono potrzebami państwa, interesem publicznym oraz dbałością o środowisko naturalne.

Deweloperzy stworzyli na tych terenach osiedla dla ludności z klasy średniej.

Gentryfikacja

- Pojęcie pochodzące od angielskiego słowa gentry (upper class)
- Oznacza zmianę charakteru części miasta
- Gentryfikacja najczęściej dotyczy dzielnicy lub jakiejś jej części
- Często wiąże się z tym, że w miejscu, gdzie do tej pory zamieszkiwały osoby z różnych grup społecznych zaczynają mieszkać osoby o dosyć wysokim statusie materialnym

Gentryfikacja

- Pojęcie użyte po raz pierwszy przez brytyjską socjolog Ruth Glass, która opisała to zjawisko w 1964 roku w robotniczej dzielnicy Londynu Islington.

Często wyróżnia się 3 rodzaje gentryfikacji:

- społeczną
- ekonomiczną
- kulturową

W wielu wypadków dochodzi do kilku typów gentryfikacji na raz.

Sao Paulo, Brazylia

W czasie kryzysu wiele rodzin posiadających niewielkie środki zdecydowało się na sprzedaż swoich domów rodzinom o większych zasobach. Sami przenieśli się do miejsc, w których często osiedlali się nieformalnie leżących na przedmieściach.

Właśnie te przedmieścia w Sao Paulo były zamieszkiwane przez uboższe rodziny. Budowa autostrady Rodoanel Mario Covas spowodowała przesiedlenie 4200 rodzin. W Paraisopolis – drugiego największego tego typu skupiska na przedmieściach Sao Paulo 3500 rodzin zostało zmuszonych do przeprowadzenia się.

Sao Paulo, Brazylia

W Centrum miasta ponad połowa z 3220 Rodzin mieszka w opuszczonych budynkach.

Wiele z tych Rodzin nie jest w stanie zapewnić sobie w żaden sposób prawa własności ziemi.

Recife, Brazylia

W 2013 roku 200 rodzin zostało przesiedlonych pod pretekstem tworzenia dworca autobusowego, który miał usprawnić ruch turystycznych związanych z Mistrzostwami Świata.

Projekt budowy terminala nie ukończono przed mistrzostwami.

Wiele z pośród Rodzin nadal czeka na odszkodowania za utraconą własność.

Buenos Aires, Argentyna

W Buenos Aires 1200 osób zostało przesiedlonych w ramach tworzenia tak zwanego Miasta sztuki – projektu w części miasta zwanej la Boca.

Od 2016 roku, czyli pierwszej fali wysiedleń Habitat for Humanity oraz Grupo de Vivienda monitorują sprawę. Nadal kilkaset rodzin jest zagrożonych wysiedleniem w związku z wzrostem atrakcyjności tego terenu wśród inwestorów.

Guayaquil, Ekwador

W ramach projektu Guayaquil Ecológico władze Ekwadoru uprawomocniły wysiedlenie licznych Rodzin z terenu, gdzie większość mieszkańców żyła od lat osiemdziesiątych XX wieku.

Miejsce, gdzie wcześniej zamieszkiwały rodziny znajdowało się 10 minut od ścisłego centrum miasta. Rozmiar domów, w którym zamieszkiwały rodziny był dopasowany do wielkości każdej z nich. Przeniesiono ich do domów o wielkości 40 metrów kwadratowych (niezależnie od wielkości rodziny) znajdujących się w odległości około 2 godzin drogi od centrum.

Guayaquil, Ekwador

Władze lokalne próbowały uregulować sytuację prawną rodzin tam zamieszkujących, aby zapobiec wysiedleniom.

W ramach Narodowego Programu Rozwoju Miast (Projecto del Desarrollo Urbano – PNDU) wszystkie te plany zostały zniweczone.

W odpowiedzi na starania władz lokalnych, rząd centralny rozpoczął masowe i szybkie wysiedlenia.

Działania te zostały przerwane dopiero po interwencji organizacji narodów zjednoczonych.

Santo Domingo, República Dominicana

Okolo miliona osób żyje w sytuacji, gdzie kwestie własności ziemi, czy miejsca zamieszkania nie są w żaden sposób uregulowane.

W całym kraju żyje ponad 10 milionów osób. Oznacza to, że co dziesiąty mieszkaniec tego kraju ma problem z prawem do ziemi i uregulowaniem prawnym swojej sytuacji mieszkaniowej.

Okolo 400 tysięcy osób jest zagrożonych wysiedleniami i „po cichu” wysiedlanych w obrębie kolonialnej części miasta, która jest atrakcją turystyczną i ulega stopniowej gentryfikacji.

W Ameryce Łacińskiej i regionie Karaibów problemy z prawem do ziemi

według przedstawionego raportu Hábitat para la Humanidad wynikają przede wszystkim z:

- dużych nierówności społecznych
- nagromadzenia dużego bogactwa przez stosunkowo niewielką grupę społeczną
- szybkości procesów urbanizacji
- nieuregulowania prawnego kwestii posiadania ziemi, co pozwala na spekulowanie przy sprzedaży tych terenów
- braku projektów zagospodarowania przestrzennego

- Dziękuję za uwagę

Joanna Maria Trybowska

asia.trybowska@gmail.com

604 194 037